

Слѣдъ провъзгласяване-то на схизма-та, между нѣкои отъ бѣлгарски-тѣ дѣйци, на чело съ Д-ра Ст. Чомаковъ, бѣше се появила мисль-та за измѣняване-то на фермана; тѣ искаха щото бѣлгаре-тѣ сами да се провъзгласятъ за отдѣлни отъ Источна-та Православна Черкова и да се нареждатъ като община съ отдѣлно вѣроисповѣдание, община, която да нема никакви вѣроисповѣдни свръзки съ гръци-тѣ и съ други-тѣ православни народи, а особено съ руси-тѣ; че, въ такъвъ случай, Висока-та Порта не щѣла вече да глѣда съ недовѣрие на бѣлгаре-тѣ, поради еднаквостъ-та на вѣра-та имъ съ руси-тѣ, па и западни-тѣ европейски държави повече щѣле да сѣ разположени къмъ бѣлгарския народъ. Предполагаше се, па има основания и да се вѣрва, че тая мисль бѣше внушена отъ Мидхатъ паша, съ цѣль за вѣроисповѣдно разпокъсване и, слѣдователно, за спокойно политическо владѣние. Тая мисль бѣше по-сѣтне изказана и въ писмо-то на Халиль-Шерифъ паша, испратено прѣзъ мѣсецъ Януария 1873 год, до екзархия-та, както се рече по-горѣ. Мидхатъ паша радеше да се разпокъса на разни вѣроисповѣдни части бѣлгарския народъ; така му понасяше; знаеше той правило-то: раздѣляй и владѣй⁽⁷¹⁾. Д-ръ Ст. Чомаковъ и негови-тѣ привърженици⁽⁷²⁾ бѣха

⁽⁷¹⁾ Относително стремения-та на Мидхатъ паша за разпокъсване-то на бѣлгарския народъ, за доказателствъ служи и слѣдующе-то обстоятелство: откажъ падна отъ длъжностъ-та саразаминъ, та биде назначенъ за главенъ управитель на солунска-та областъ, Мидхатъ паша се опиталъ да убѣждава нѣкои отъ по-лични-тѣ македонски бѣлгаре, че тѣ не сѣ бѣлгаре, нѣ сѣ македонци; че тѣ сѣ народъ особенъ отъ бѣлгарския, както това се доказвало и отъ езика (нарѣчие-то) имъ, който не е като бѣлгарския; че добръ щатъ сторжатъ ако се отдѣлятъ отъ бѣлгаре-тѣ въ дунавска-та и одринска-та области (Мизия и Тракия) и че, по такъвъ начинъ, тѣ щатъ си имать своя самостоятелна черкова, като имъ се възстанови окридската архиепископия, и още други нѣкои такива. Споредъ данни-тѣ, които се имаха, можеше да се вѣрва, че Мидхатъ до нѣкаде щѣше да сполучи въ намѣрението си, ако бѣше останалъ за повече врѣме управитель на солунска-та областъ, ала, за добра честь случи се та наскоро биде повиканъ въ Цариградъ за предсѣдатель на Държавния Схвѣтъ (служба, която е ималъ и другочъ). Нѣкои македонски бѣлгаре дори побѣраха тогава та напечатаха вече на македонско нарѣчие нѣкои части отъ новия завѣтъ и нѣкои училищни книжки.

⁽⁷²⁾ Между привърженици-тѣ на Д-ра Ст. Чомаковъ бѣха: Георги Ст. Чалюглу, Хаджи Иванчо Пенчовичъ (членове на Държавния Схвѣтъ), Тодоръ Икономовъ (писатель), владци-тѣ пловдивский Панаретъ, русенский Григорий и доста отъ млади-тѣ бѣлгаре въ Цариградъ. По тая работа, сходна съ мисль-та му, изказана въ горѣспоменѣта-та статия „Една стѣпка напредъ“ (забѣл. стр. 129), Т. Икономовъ писа много въ вѣстника *Турция* (издаванъ отъ Никола Геновичъ), а противници-тѣ отговаряха или възражаяха въ вѣстника *Право* (издаванъ отъ Ивана Найденовъ). Тя сѣци-тѣ хора, Чомаковъ и привърженици-тѣ му, по-прѣди не даваха ни дума да се рече за промѣняване-то на фермана, а пакъ въ екзархийско-то опровержение на Икономова-та статия „Една стѣпка напредъ“, за което се спомена въ сѣща-та забѣлѣжка на стр. 129, между други, личатъ и подписи-тѣ на Панаретъ Пловдивский и Григорий Доростоло-Червенский.